

Stormlykta från vikingatiden

av Robert Dahlström

De stormlykter av grisblåsa som både Elvegrimmar och andra nutidsvikingar använder sig av, är kopior på en Gotländsk stallykta från 1700-talet. Lyktorna är praktiska och "ser vikingatida ut" men har inget med vikingatid att göra. Eller?

Oljelampor finns i det arkeologiska materialet från vikingatiden. När man är på resande fot (ute i viking) så gör vinden att det ibland kan vara problematiskt med oljelampor, som ofta blåses ut. Oljelampor kan även lätt starta bränder vilket inte är särskilt fördelaktigt t.ex. ombord på skepp. Vaxljus tros ha varit ovanliga på vikingatiden, men har hittats på ett par enstaka fyndplatser. Vaxljus har förstås även de en tendens att blåsas ut av vinden.

Jag hittade dock en beskrivning på en stormlykta med vaxljus från slutet av 800-talet, som vikingar borde ha kommit i kontakt med. Det är inte omöjligt att vikingarna begagnade sig av liknande lykter. Materialet i lyktan är oxhorn och trä och detta är förgängligt material som försvinner i marken på ganska kort tid, och det kan vara därför som liknande inte har hittats i utgrävningar.

Uppfinnaren

Mannen som getts äran av att ha uppfunnit denna lykta (lanterna) är ingen mindre än västsaxarnas konung Alfred den Store. Konung Alfred stred hela sitt liv mot de beryktade Lodbrokssönerna som låg i ett evigt fälttåg på de brittiska öarna.

Munken Asser skrev en krönika om sin herres regeringstid år 849-887 och beskriver där hur konung Alfred var en lysande politiker, krigare och uppfinnare. Jag återger här hur och varför lyktan uppfanns och dessutom hur den konstruerats, så att var och en kan göra sin egen tolkning. Om man nu inte hoppar in i verkstaden och börjar bygga en lykta med en gång, så vet man i alla fall att svinblåslykter, som många av oss redan använder, inte skiljer sig så fantastiskt mycket från lykter som användes sakralt i Storbritannien under vikingatiden.

Asser skriver

"[--] but sometimes when they would not continue burning a whole day and night, till the same hour that they were lighted the preceeding evening, from the violence of wind, which blew day and night without intermission through the doors and windows of the churches, the fissures of the divisions, the plankings, or the wall, or the thin canvas of the tents, they unavoidibly burned out and finished their course before the appointed time; the king therefore considered by what means he might shut out the wind, and so by a useful and cunning invention, he ordered a lantern to be beautifully constructed of wood and white ox-horn, which, when skillfully planed till it is thin, is no less transparent than a vessel of glass. This lantern, therefore, was wonderfully made of wood, and horn, as we before said, and by night a candle was put into it, which shone as brightly without as within, and was not extinguished by the wind; for the opening of the lantern was also closed up, according to the king's command, by a door made of horn."